

Temel Sağlık Hizmetleri Kavramı İçinde Sağlık Ocakları

Dr. Meltem AĞZITEMİZ

Bugün ister gelişmiş, ister gelişmekte olan ve isterse en az gelişmiş olsun tüm dünya ülkelerinde, kişilere eşit ve asgari düzeyde sağlık hizmeti götürülmediği tartışılmaz bir gerçektir. Bütün bu ülkelerde, en üstün teknolojiye sahip kuruluşların varlığı yanısıra en sık görülen, en çok öldüren ya da en çok sakat bırakan, diğer bir deyişle en önemli olan hastalıkların bakımı herkes için sağlanamamıştır. Kısaca özetlenen bu görüşten hareketle 1978'de Alma-Ata kentinde Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF'in ortaklaşa düzenlediği ve tüm üye ülkelerin katıldığı bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferansta sağlık bakımının esası olarak TEMEL SAĞLIK HİZMETLERİ benimsenmiştir.

Temel Sağlık Hizmetleri bölgesel düzeydeki tüm nüfus için bir bütün olarak koruyucu, iyileştirici ve esenlendirici hizmetleri kapsar. Bu hizmetler ülke ve toplumların ekonomik durumlarına ve sosyal değerlerine bağımlı olduğundan ve onları yansıttığından ülke ve toplumlarda birbirinden fark-

lı olacaktır. Fakat en az şunları içermelidirler:

- 1— Uygun BESLENME ve yeterli TEMİZ SU'nun sağlanması
- 2— Temel SANİTASYON
- 3— ANNE ve ÇOCUK SAĞLIĞI ve AİLE PLANLAMASI
- 4— Önemli enfeksiyon hastalıklarına karşı BAĞIŞIKLAMA
- 5— Bölgesel olarak görülen hastalıkların önlenmesi ve kontrolü
- 6— Sağlık sorunlarını, onlardan korunmayı ve kontrolü içeren EĞİTİM
- 7— Sık görülen hastalıkların ve yaralanmaların TEDAVİSİ
- 8— Gerekli ilaçların sağlanması

En az bu sekiz içeriği olması gereken Temel Sağlık Hizmetleri toplumu oluşturan bireyler ile ilk ilişki düzeyinde ve çok amaçlı çalışma için eğitilmiş kişilerce yürütülür.

Temel Sağlık Hizmetlerini ülkeleri düzeyinde verebilecek gerekli örgütlenmeyi yapmayı benimseyen ülkelere birisi olan Türkiye'de yukarıda sıralananlardan daha kapsamlı

olarak bu hizmeti yürütecek sağlık kuruluşları SAĞLIK OCAKLARI'dır ve Alma-Ata konferansında yıllar önce, 1961 de kabul edilen 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair Kanun ile kurulmuşlardır. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesine 1963 yılında Muş ilinde başlanmış ve bugüne kadar ülke çapında yaygınlaştırılmasına devam edilmektedir.

Halkın sağlık düzeyini yükseltmekten, bu amaçla koruyucu hekimlik hizmetlerine öncelik vermekten, toplum kalkınması ve diğer sosyal çalışmalarda etkin rol oynamaktan, evde ve ayakta tedavi hizmeti vermeden birinci derecede sorumlu olan kurumlar sağlık ocaklarıdır. Sağlık ocakları il bütünlüğü içerisinde, Sağlık Bölge Başkanlıkları ve Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğüne bağlı olarak hizmeti yürütürler.

Sağlık ocakları sorumlu oldukları nüfus içine giren herkese eşit ve ücretsiz olarak sağlık hizmeti götürürler, sorumlu oldukları nüfus kırsal bölgede 5-10 bin olmakla birlikte, kentsel bölgede bunun birkaç katına kadar çıkabilir. Nüfus ilkesine göre kurulan sağlık ocaklarında yine nüfusa ve ülkenin sağlık insan gücü sayısına bağlı olarak deği-

şen sayıda sağlık personeli görev alır. Sağlık ocağı çalışanları, hekim, hemşire, sağlık memuru, ebe, tıbbi sekreter, hizmetli ve şöfördür. Bugün bu kadrolara dış hekim, eczacı, çevre sağlığı teknisyeni, laboratuvar teknisyeni, yardımcıları da katılmışlardır. Bu çalışanlar bir dairenin dilimleri gibi bütünü tamamlayan fakat birbirinden farklı olan hizmetleri yürütürler.

Sağlık ocaklarında verilen iyileştirici hizmetler hekim tarafından ve hemşirenin yardımıyla poliklinik çalışması şeklinde yürütülür. Ocak polikliniğinde ayrıca sağlam kişi muayeneleri, basit acil ya da cerrahi girişimler yapılır ve aile planlaması hizmeti verilir. Gerektiğinde basit kan, idrar ve dışkı tetkikleri yapılır. Sağlık ocağı koşullarında tanısı ya da tedavisi yapılamayan hastalar bir üst basamak olan yatılı tedavi kurumlarına yani devlet hastanelerine gönderilir ve sonuçları izlenir. Bugüne kadar yapılan uygulamalarda sağlık ocağına başvuranların en az yüzde 90'ının sorunlarının ocak düzeyinde çözüldüğü ve en fazla yüzde 10'unun sevk edildiği gözlenmiştir.

Sağlık ocaklarında kişilere muayene ile verilen iyileştirici hizmetlerden daha önemli ve üstün olanı koruyucu sağlık

hizmetleridir ve hekimin önderliğinde, hemşire, ebe, sağlık memuru ve çevre sağlığı teknisyeninden oluşan bir ekip tarafından yürütülür.

Sağlık ocağı hemşiresi, iyileştirici hizmetlerinin yanısıra hekimin liderliğinde ebelerin denetim ve eğitiminden sorumludur.

Sağlık ocağı ebeleri, ortalama 2500 nüfusa hizmetle yükümlüdürler ve kırsal bölgede bu nüfus için oluşturulan ve sağlık ocağının bir alt birimi olan sağlık evlerinde hizmet verirler ve periferde çalışan tek sağlık personelidirler. Bilgileri standart izleme kartlarına işleyerek doğurgan çağdaki evli kadın, gebe ve çocuk izlemeleri yaparlar. Kadınların doğurganlık ile ilgili sorunlarını araştırır, gerekenlere aile planlaması eğitimi ve hekim aracılığı ile hizmeti verir, bunlardan gebe olanları doğuma kadar belirli aralıklarla izleyerek gebeliğin sağlıklı devamı için gerekli öneri ve girişimlerde bulunur, doğuma yardım eder, bebeği 6 yaşına kadar yine belirli sıklıkta izleyerek önemli bulaşıcı hastalıklara karşı aşısını yapar, büyüme ve gelişmesinde ve sık görülen önemli hastalıklarında aileye yardımcı olur. Ebeler,

sağlık sorunları olsun ya da olmasın bireylerin en sık karşılaştığı sağlık personeli olduğundan burada belirtilmeyecek kadar çok sayıda görevleri vardır.

Sağlık ocakları çevreye yönelik koruyucu hizmetler, su ve artıkların sağlığa uygun hale getirilmesi gayri sıhhi müesseselerin kontrolü vb. gibi bir çok konularda sağlık memuru ve çevre sağlığı teknisyeni aracılığı ile denetim ve danışmanlık görevi yaparlar.

Sağlık ocağında hizmet alanına giren her bireyin ve tüm çalışmaların sağlıkla ilgili kayıtları tutulur. Doğum ölüm ve göç gibi nüfusu etkileyen olayların ve hastalık bilgilerinin değerlendirilmesi ile sağlıkla ilgili sorunlar ve öncelikler ortaya çıkacak ve gerekli planlamaların bölgesel düzeyden ülke düzeyine kadar yapılabilmesi mümkün olacaktır.

X — Sağlık ocağının standart kadrosu içine yeni alınan dış hekimi ve eczacıların görev tanımları henüz yapılmamış olduğundan sağlık ocağı düzeyindeki işlevleri düşünülebilir olmasına rağmen bahsedilmemiştir.